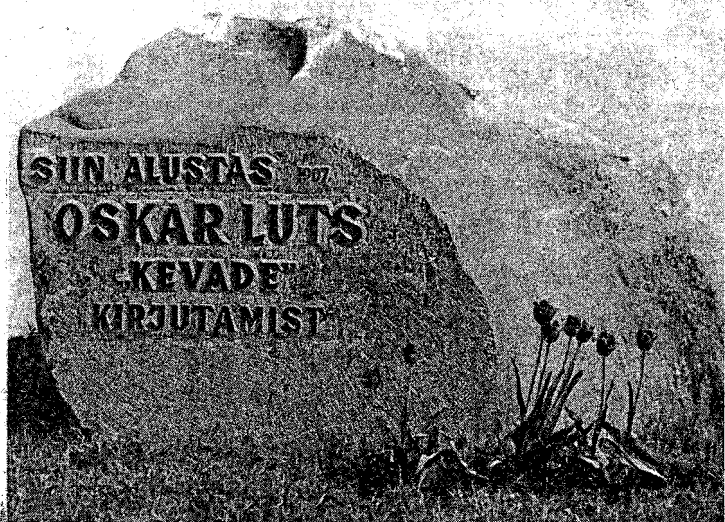

OSKAR LUTS

7. jaanuaril möödus 95 aastat Eesti NSV rahvakirjaniku Oskar Lutsu sünnist. Kahe tema tähtse — «Kevade» ja «Kapsapea» — sünnilugu on mõningal määral seotud ka meie rajooniga.

1902. aastal ostis Palamuse kingsepp Hindrik Luts Rakkes Miku talu. Mälestusteraamatus «Ladina köök» kirjutab O. Luts oma uue kodu kohta:

«Madalal eluhoonel, mis rehetoaiga ja reheelusega on ühise sammaldunud katuse all, pole korstnatki. Niisama näivad äit, laut ja tall, samuti ühes ja samas kaadervärgis, olevat viimisel hingetõmbel. Kaeu, metsistunud kreegimetsa ja rohtunud konnatiigi vahel, on elumajast pakamaad kaks eemal! Põllud — läis kive, suuri ja väikesi. Rääs mis rääss!»

1907. aasta sügist meenu tab kirjanik nii:

«Meie tagakambri kõrval on väike, üheruudulise aknaga kölikamber, väikene suberik, kuhu äiti kostab ainult hobuste puristamine rehe alt. Selle muudat oma «kabinetiks» ja magastistoaks ning loen ja loen...»

Ohel hilisel õhtul, pikutades oma algupäraselt sisustatud «kabinetis» ja mõl gutades mõteld maailma elust, kipub mulle õigisi pähe üks veider mõte, mille üle ma esialgu vist küll ainult muigan. — Kui õige võtaksin kätte ja, ... kirjutaksin kas või iseendale mõne lookese hoolimälestusist? Otsekui need Tootsid ja Teeled,

Arnod ja Imelikud... kogu see kihelkonnakooli kirev kompajong. Nad ise kipuvad paberile. Veel samal õhtul alustan ma «Kevadega»»

Miku vana rehetare ase tähistati 1972. aastal mälestuskiviga, mille pidulikul avamisel viibis ka kirjaniku lesk Valentina Luts.

Rahvakirjaniku memoriaalmuuseumis Tartus on eksponeeritud «Kapsapea» 1913. a. väljaanne, mille tiitellehele O. Luts on oma käega kirjutanud märkmed näidendi sünniloost:

««Kapsapia» on kirjutatud 1912. aastal oktoobrikuul Tartus Pargi uul. nr. 9. Aluseks on tõesti sündinud lugu Simuna kihelkonnas, mida ema minule kõnetes.»

Nagu mäletasid Rakke vanemad elanikud, oli taoline lugu tõesti aset leidnud. 1903. aasta 7. septembril korraldas Koeru põllumeeste selts Rakke vallamaja hoovis põllumajandusnäituse. Rakke elanik Oskar Krusberg jutustas selle näituse kohta järgmist:

«Koeru tagant üks Visusti küla mees tõi hästi suure kapsapea näitusele. Kas ta auhinna sai või ei, aga mina nägin oma silmaga, kuidas Koeru urjadnik Eisfeldt kapsapead vaatas, kaenlasse pani ja kännu tagant ära löikas. Oli varastatud pea ja urjadnik tahtis kännu järgi kontrollida. Lutsu ema oli minu kõrval ja nägi lugu pealt. Kodus rääkis pojale ja sellest tuligi «Kapsapea» lugu.»

H. JOONUKS